

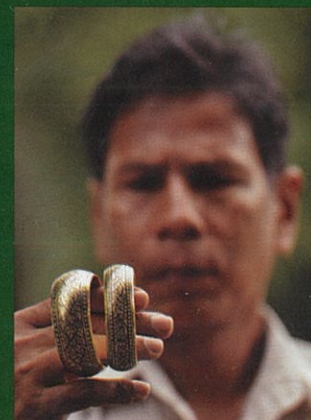




สนทรา พรหมแก้ว

ครูเครื่องถมทองจากพรหมคีรี

“ผมเชื่อว่าเครื่องถมจะไม่มีวันตาย หากแต่รูปแบบในขนาด
จะถูกพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยสไตล์จีเวลรี่
สมัยก่อนการทำเครื่องถมต้องทำมืออย่างเดียว
แต่ปัจจุบันมีการนำเครื่องจักรเข้ามาช่วย ซึ่งมีส่วนช่วย
ในการลดขั้นตอนบางอย่างให้รวดเร็วยิ่งขึ้น”





สุนทร พรหมแก้ว
ครูช่างถมทองจากพรหมคีรี

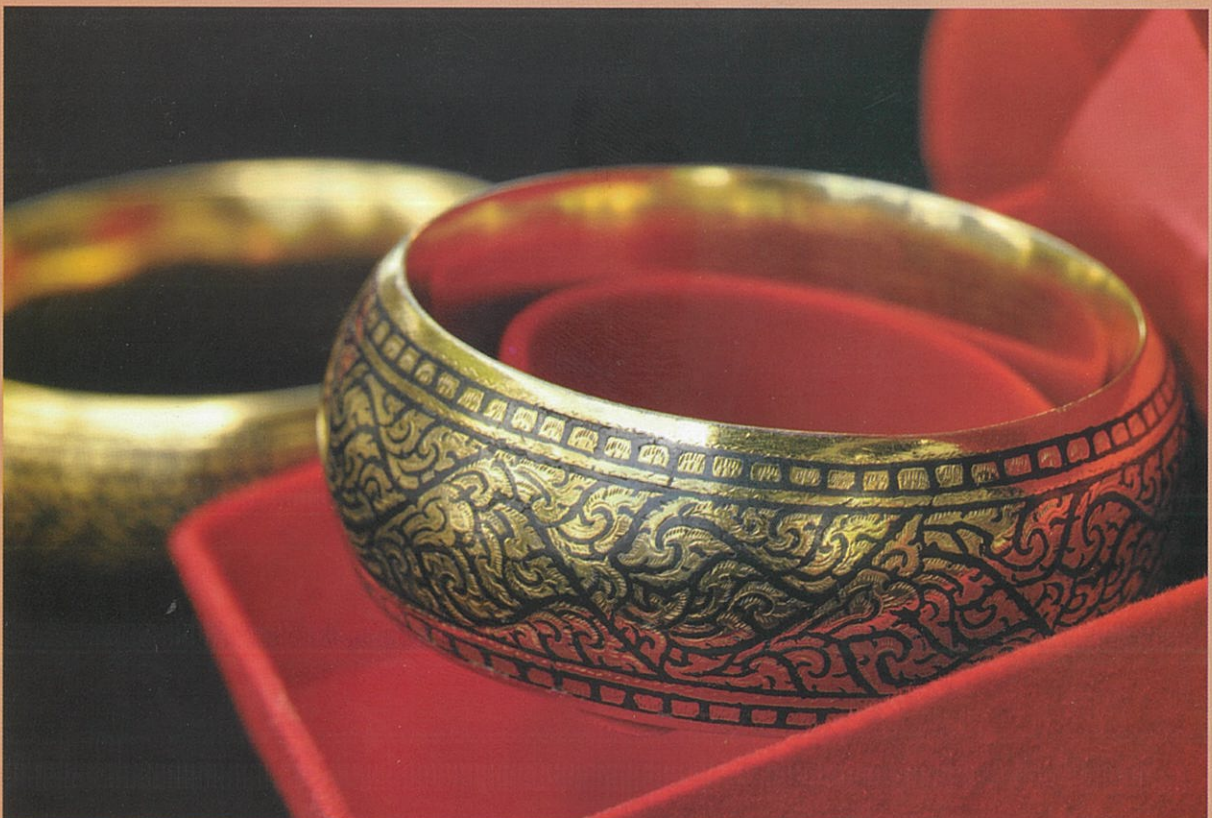
ชื่อ-สกุล	นายสุนทร พรหมแก้ว
วัน เดือน ปีเกิด	๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๖
สถานที่เกิด	ตำบลอินคีรี อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดป่าแก้ว อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช - ประถมศึกษาปีที่ ๗ โรงเรียนวัดหลวงครู อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช - ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๓) โรงเรียนวัดหลวงครู อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช - ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาวิชาช่างโลหะรูปพรรณ โรงเรียนศิลปหัตถกรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช - ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาเครื่องโลหะรูปพรรณ โรงเรียนเพาะช่าง กรุงเทพฯ - ระดับปริญญาตรี วุฒิสถาปัตยกรรมบัณฑิต (ศบ.) สาขาศิลปกรรมศึกษา (หัตถกรรม) วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเพาะช่าง กรุงเทพฯ
ที่อยู่	๗๕/๑ หมู่ ๔ ตำบลอินคีรี อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๓๒๐
ที่ทำงาน	วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทรศัพท์	๐๘๔ ๗๔๖ ๘๕๙๒
ชื่อบิดา	นายท่อม พรหมแก้ว
ชื่อมารดา	นางเหียบ พรหมแก้ว ครูสุนทร เป็นบุตรคนชายคนหัวปี ในจำนวนพี่น้อง ๘ คน
ครอบครัว	สมรสกับนางศุสิพร พรหมแก้ว มีบุตร-ธิดา รวม ๒ คน ได้แก่ นางศรีสุพร พรหมแก้ว นายสิทธิพร พรหมแก้ว

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๒ รับราชการเป็นครูสอนศิลปะ ที่โรงเรียนท่าม่วงราษฎร์บำรุง
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี
- พ.ศ. ๒๕๒๓-ปัจจุบัน รับราชการเป็นอาจารย์สอนศิลปะ ที่วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช
ตำแหน่งครู ค.ศ. ระดับ ๘ สาขาวิชาเครื่องประดับและอัญมณี (ระดับปวช.)
สาขาวิชาโลหะรูปพรรณและเครื่องประดับ (ระดับปวส.)

ผลงาน รางวัล และเกียรติประวัติ

- รางวัล “ครูผู้สร้างคนซึ่งเป็นแบบอย่างแห่งการเสียสละ” จากบริษัท ซี พี ออลล์ จำกัด (มหาชน)
- ได้รับทุนวิจัยในชั้นเรียน จากวิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔
- รางวัลการประเมินอยู่ในระดับดีเด่น (๙๐-๑๐๐ เปอร์เซ็นต์) จากวิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช



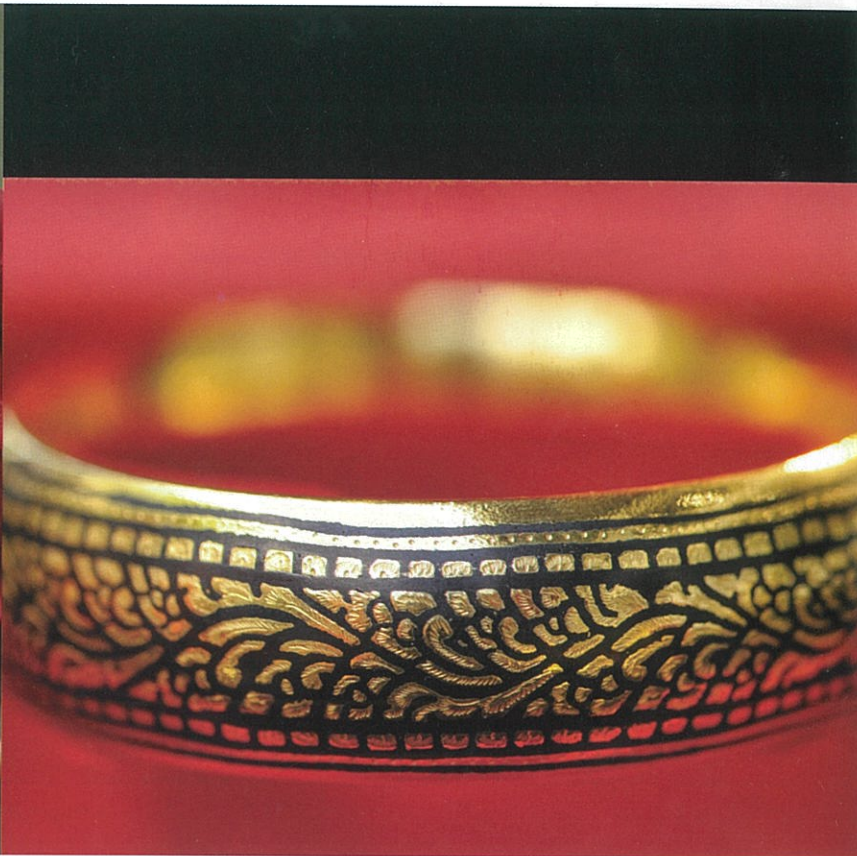
ชีวิตและการทำงาน

บ้านริมคลองนายเขียวร่วมครีမ်ไปด้วยต้นไม้ใหญ่น้อย ส่วนมากเป็นผลไม้และพืชผักสวนครัว บางต้นใหญ่โตมากเพราะมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับผู้เป็นเจ้าของบ้าน คือ ครูสุนทร พรหมแก้ว ครูผู้เชี่ยวชาญทางด้านการทำเครื่องถมทอง วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช

"ผมเกิดและโตที่นี่ แต่บ้านหลังนี้ปลูกขึ้นใหม่เมื่อ ๑๔ ปีที่แล้ว ครอบครัวเรามีอาชีพทำสวน ผมเป็นคนโตในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๔ คน เข้าเรียนชั้นประถมที่โรงเรียนวัดป่าแก้ว ผมไม่เคยมีความฝันว่าอยากเป็นอะไร แต่รู้สึกตัวเองชอบวิชาวาดเขียน ชอบเขียนภาพคน ภาพผลไม้ เพราะมันมีสีสัน ผมได้แบบอย่างมาจากคุณครูท่านหนึ่งที่เป็นผู้มีชื่อเสียงมีสายมาจากกรุงเทพฯ แต่ด้วยเหตุผลบางประการ คุณครูท่านนั้นถึงกับหันหลังให้กับเมืองหลวงมาหมกตัวเป็นครูบ้านนอกอยู่ที่พรหมคีรี"

ครูสุนทรค่อยๆ ย้อนปมหลังของชีวิตให้ฟังว่า เมื่อค้นพบว่าตนเองรักชอบการวาดรูป อันเป็นแขนงหนึ่งของวิชาศิลปะที่ที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ จากโรงเรียนวัดหลวงครู ก็ไม่รีรอที่จะสมัครเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช เพื่อสานต่อความฝันทางด้านการวาดเขียน





บนขวา / Top right

กำไลถมทองวงเล็กใส่ลายกนกเปลว
A small gold nielloware bracelet
with Kanok Plaew motif.

ซ้าย / Left

ครูสุนทรขณะสอนวิธีการทำเครื่องถมทอง
ให้กับนักศึกษาวิทยาลัยศิลปหัตถกรรม
นครศรีธรรมราช

Khru Soontorn instructs students
how to make gold nielloware items.

“สมัยนั้นโรงเรียนศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราชเป็นสถานศึกษา
เพียงแห่งเดียวของภาคใต้ที่เปิดสอนทางด้านศิลปะ แต่ไม่ได้เน้นวิชา
วาดภาพ เด็กทุกคนที่เข้ามาเรียนต้องเรียนเรื่องเครื่องถมเป็นวิชาเอก
ส่วนเรื่องการปั้น การวาด การแกะสลักเครื่องหนัง การดุนโลหะ
เป็นวิชาเสริม ครูที่สอนรุ่นแรกๆ มาจากช่างพื้นบ้านซึ่งถนัดทำให้ดู
มากกว่าการสอน

“ผมเองไม่ใคร่ชอบวิชาเครื่องถมแต่ก็ต้องเรียน ซึ่งก็เป็นผลดี
เพราะในเวลาต่อมาผมก็ได้ทราบว่า การวาดภาพ การเขียนลาย
การดุนโลหะ การปั้น การแกะสลัก ล้วนเป็นวิชาพื้นฐานที่สำคัญยิ่ง
ในการทำเครื่องถม เพราะช่างที่มีฝีมือชั้นครูในอดีต มักเป็น
ผู้เชี่ยวชาญวิชาต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมด

“ที่นี่ถือเป็นภาคบังคับที่นักเรียนทุกคนของโรงเรียนต้องเรียนและ
ทำเครื่องถมเป็น จะเก่งหรือไม่ เป็นอีกเรื่องหนึ่ง โดยครูจะสอนให้
ขึ้นรูปด้วยโลหะที่ไม่มีค่าก่อน เช่น ทองเหลือง ทองแดง ส่วนรูปพรรณ
ก็เป็นประเภทเครื่องประดับ แหวนเกลี้ยง พอฝีมือดีขึ้นเรียกว่าพอที่
จะทำเครื่องถมเบื้องต้นได้ ครูก็จะเริ่มให้ทำกำไลโป่ง ถาด กำไลแบน
สลักลาย ชันน้ำ ฯลฯ”



กำไลถมทองลายกนกทางโต
A gold nielloware bracelet
with Kanok Hangto motif.

เด็กชายสุนทรก็ไม่ต่างจากเด็กที่เรียนศิลปะทั่วไป ที่เมื่อจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนศิลปะ หัตถกรรมนครศรีธรรมราช ก็จะทอวุฒิกการศึกษามาสอบเข้าเรียนต่อที่วิทยาลัยเพาะช่าง หมายถึงมาตัดดวงความรู้ในชั้นสูงให้กับตัวเอง

“ผมมาสอบเข้าเรียนต่อระดับ ปวส. ที่เพาะช่างแต่ไม่ค่อยก้าวหน้าเรื่องเครื่องถมสักเท่าไร เพราะผมต้องเรียนร่วมกับเด็กอื่นๆ ที่ไม่มีพื้นฐานเรื่องเครื่องถมมาก่อน ครูจึงสอนแบบค่อยเป็นค่อยไป พอจบ ปวส. ผมยังตัดสินใจเรียนต่อปริญญาตรีที่เดิม โดยพยายามหาช่องทางศึกษาหาความรู้เรื่องเครื่องถมเพิ่มเติมด้วยตนเอง หลังเรียนจบผมสอบบรรจุเป็นครูสอนศิลปะได้ที่โรงเรียนท่าม่วงราษฎร์บำรุง กาญจนบุรี สอนอยู่ที่นั่น ๒ ปี พอมีตำแหน่งว่าง ผมจึงขอโอนย้ายมาสอนที่นครศรีธรรมราช

“ผมกลับมาสอนวิชาเครื่องถม ที่โรงเรียนศิลปะหัตถกรรมนครศรีธรรมราช ช่วยให้ผมฝึกทักษะไปพร้อมกับเด็ก เมื่อเด็กทำงานเสร็จหนึ่งชิ้น ผมก็ทำเสร็จหนึ่งชิ้นเช่นกัน โดยอาศัยหาความรู้เพิ่มเติมจากการไปอบรมเรื่องการออกแบบหัตถกรรมที่ศูนย์ศิลปาชีพ ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร กรมส่งเสริมการค้าส่งออก และอื่นๆ เพื่อพัฒนาแนวคิดในเชิงสร้างสรรค์งานเครื่องถม เพราะผมต้องทำสื่อการสอน และในช่วงนั้นผมยังได้รับงานทำเป็นส่วนตัวด้วย แต่ตอนนี้พักแล้ว เพราะสายตาไม่ค่อยดี”

ทุกวันนี้ครูวางมือจากการทำเครื่องถมในเชิงพาณิชย์มาอุทิศเวลาและฝีมือทั้งหมดให้กับการถ่ายทอดวิชาเครื่องถม ทั้งการเขียนตำราพัฒนาหลักสูตร และศึกษาค้นคว้าเทคนิควิธีใหม่ๆ ให้แก่ภาควิชาศิลปะหัตถกรรมโลหะรูปพรรณและเครื่องประดับ เพื่อสร้างไว้ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวนครศรีธรรมราชอันควรค่าแก่การอนุรักษ์ยิ่ง

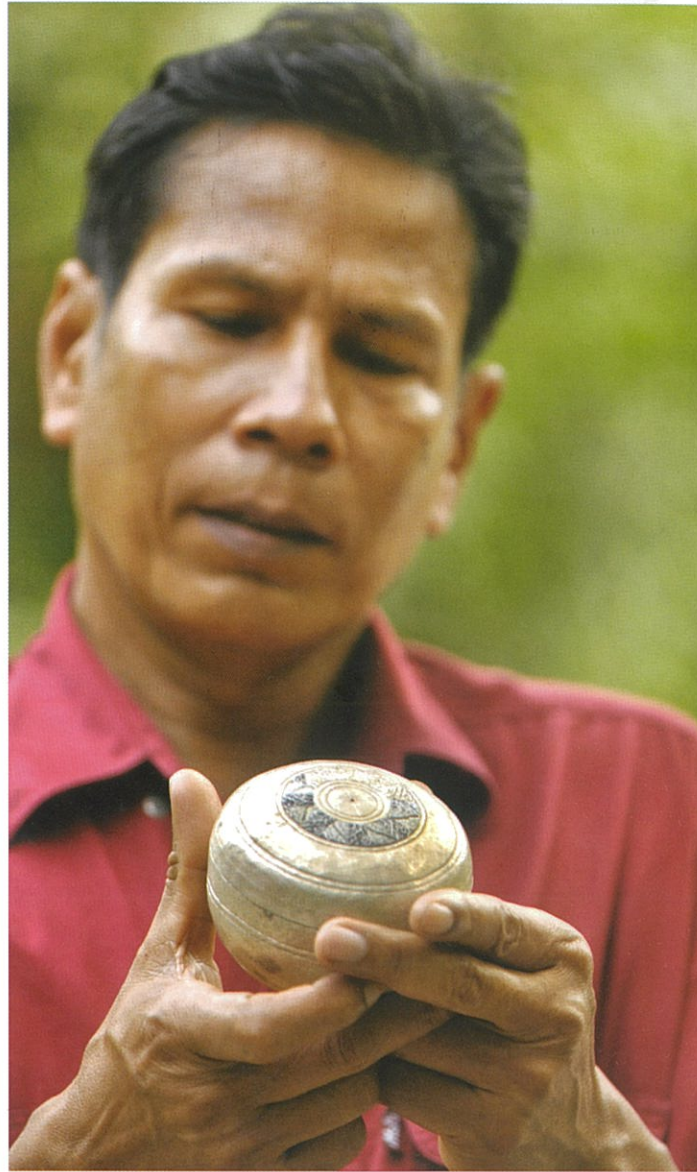
❖ การสร้างสรรค์และงานชิ้นเอก ❖

ครูสุนทรทำงานเครื่องถมด้วยความหลงใหลในความงดงามของลายไทย ชื่นชอบลักษณะการใช้มือตีขึ้นรูปการแกะสลัก ลวดลายที่ต้องอาศัยฝีมือเชิงช่างและความชำนาญอย่างมาก ครูบอกว่า การเป็นช่างนั้นต้องศึกษารอบด้านทั้งจิตรกรรมและประติมากรรม ก่อนที่จะนำความรู้ทั้งหมดมาผนวกเข้าด้วยกันขณะทำชิ้นงานแต่ละชิ้น

งานชิ้นสำคัญที่รู้สึกว่ายากแต่ก็สร้างความภาคภูมิใจให้ครูสุนทรเป็นอย่างยิ่งคือ ผอบและกาน้ำถมทอง เนื่องจากเป็นงานที่มีวิธีการทำซับซ้อน หลายขั้นตอน ตั้งแต่การขึ้นรูปตัวกา ตัวผอบ ส่วนฐาน ฝาครอบ ล้นครอบ ขั้วจับ และจุก ไปจนถึงการสลักลวดลาย และการเพลาลาย นับเป็นงานหัตถศิลป์ที่ต้องใช้เวลาทำยาวนาน

ครูสุนทรตั้งข้อสังเกตว่า ทุกวันนี้ “เครื่องใช้” ที่แลดูเป็นของไทยจริงๆ นั้นหาได้ยากขึ้นทุกที ที่พบเห็นอยู่ในท้องตลาดมักจะเป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาเสียส่วนใหญ่ ครูจึงให้ความสำคัญกับการคิดค้นเครื่องถมรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งมีที่มาจากความตั้งใจและความพยายามของครูเองที่จะต่อลมหายใจให้กับศิลปะเครื่องถมแบบโบราณโดยการปรับปรุงรูปลักษณ์และประโยชน์ใช้สอยให้เข้ากับยุคสมัยอย่างกลมกลืนลงตัว “ผมชอบที่จะค้นคว้า พยายามคิดสร้างรูปทรงใหม่ๆ ที่เหมาะกับการใช้สอยในปัจจุบัน โดยเอาทักษะฝีมือช่างโบราณมาผนวกเข้าด้วยกัน” ครูสุนทรกล่าว

ชิ้นงานงามๆ ที่ครูเลือกคิดค้นต่อ ยอดส่วนใหญ่เป็นประเภท ถาดผลไม้ และแจกันซึ่งเป็นของใช้ที่ต้องใช้ทุกยุคทุกสมัย มีรูปทรงที่เรียบง่าย และมีความเป็นสากลสูงกว่าความเป็นไทย กล้องกระดาดเข็ดหน้าก็เป็นอีกงานตัวอย่างที่ครูสุนทรคิดสร้างสรรค์จากงานเครื่องถม โดยทำตัวเรือนเป็นไม้ แล้วนำมาประดับตกแต่งด้วยชิ้นส่วนเครื่องถมทอง ยังผลให้งานมีความโดดเด่นขึ้น แต่ก็สามารถซื้อหาได้ในราคาที่ไม่สูงนัก



ครูสุนทรกำลังพินิจความสมดุลของลวดลาย
Khru Soontorn inspects intricate motif on the vessel.

การลงยาถมถือเป็นขั้นตอนสำคัญ
ครูสุนทรจึงกำกับอย่างใกล้ชิด
Colouring is an important step
that needs Khru Soontorn's
close supervision.

การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่

เสียงสะท้อนอันก้องกังวานของค้อนที่ตอกลงแผ่นเงินซึ่งวางอยู่บนทั่งของ
แผนกช่างโลหะรูปพรรณ สำหรับบุคคลภายนอกอาจเป็นเสียงที่ไม่ชวนฟังนัก
แต่สำหรับครูสุนทร พรหมแก้ว อาจารย์สอนสาขาวิชาศิลปหัตถกรรมโลหะ
รูปพรรณและเครื่องประดับ วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช
ครูผู้เชี่ยวชาญด้านการทำเครื่องถมทอง เสียงดังกล่าวคือเสียงแห่งความสุข
เสียงแห่งการเรียนรู้ และเสียงของการอนุรักษ์สืบสาน ใบหน้าของครูจึงยิ้มละไม
อยู่ตลอดเวลา ขณะยืนสอนอยู่หน้าชั้นเรียน

“ผมสอนที่นี่มา ๓๓ ปี ปีนี้มีเด็กสนใจเรียนการทำเครื่องถมมาก
พอสมควร สมัยก่อนเป็นวิชาเอก แต่ปัจจุบันแทรกอยู่ในสาขาวิชา
ศิลปหัตถกรรมโลหะรูปพรรณ และเครื่องประดับ การเรียนสาขา
วิชาที่ต้องเน้นการปฏิบัติอย่างเครื่องถม นักศึกษามากไปก็ไม่ดี
หนึ่งเครื่องมือไม่พอ สองครูผู้สอนดูแลไม่ทั่วถึง การถ่ายทอด
องค์ความรู้ของเราจะสูญเปล่า เพราะผมอยากให้เด็กทุกคนที่จบ
ออกไปสามารถนำวิชาความรู้เรื่องเครื่องถมไปประกอบอาชีพได้
อย่างยั่งยืน

“ผมเชื่อว่าเครื่องถมจะไม่มีวันตาย หากแต่รูปแบบในอนาคตจะถูก
พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยสโตนีจิวเวลรี่ สมัยก่อน
การทำเครื่องถมต้องทำมืออย่างเดียว แต่ปัจจุบันมีการนำเครื่องจักร
เข้ามาช่วย ซึ่งมีส่วนช่วยในการลดขั้นตอนบางอย่างให้รวดเร็วขึ้น
เช่น การรีดโลหะเงิน หรือแม้กระทั่งการขึ้นรูป เดิมถ้ามีการสั่งทำโล
๑๐ วง ช่างต้องเสียเวลาในการขึ้นรูปใหม่หมด แต่ในปัจจุบันขึ้นรูป
เพียงวงเดียวเพื่อเป็นต้นแบบ อีก ๙ วงที่เหลือสามารถใช้การหล่อ
เพื่อช่วยประหยัดเวลา”

ครูสุนทรเล่าว่า ปัจจุบันครูได้มุ่งอุทิศเวลาทั้งหมดให้กับการศึกษาค้นคว้า และ
พัฒนารูปแบบของเครื่องถมให้ทันสมัยขึ้น สามารถนำไปประยุกต์เป็นของตกแต่ง
บ้านและเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันได้ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องประดับ พวงมาลัย
รถยนต์ ดุมล้อรถ พวงกุญแจ มือจับประตูหน้าต่าง แก้ว อี กระเป๋าทือ ปากกา
แว่นตา กระเป๋าเดินทาง ฯลฯ หากมีเครื่องถมเข้าไปประกอบ นอกจากจะเพิ่ม
มูลค่าแล้ว ยังสร้างความภาคภูมิใจแก่ผู้เป็นเจ้าของ เพราะเครื่องถมเป็นงาน
หัตถศิลป์พื้นบ้านที่แต่ละชิ้นเป็นเอกลักษณ์มีเพียงชิ้นเดียวในโลก

การขึ้นรูปบนทั่ง เครื่องมือโบราณชิ้นสำคัญของช่างเครื่องถม
Forming a pattern on the traditional anvil.

“ผมจึงมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับลูกศิษย์ ถ้าเขามีความมุ่งมั่น ไม่ละทิ้งความพยายามและนำวิชาความรู้ เรื่องศิลปะเครื่องถมที่ผมถ่ายทอดให้ไปแบบไม่มีปิดบังไปสานต่อ ผมเชื่อว่าเขาสามารถนำไปประกอบอาชีพได้มั่นคง และมีส่วนในการ ช่วยเผยแพร่ชื่อเสียงของวิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของเครื่องถมนคร”

“เครื่องถมเป็นงานหัตถศิลป์ขั้นสูงซึ่งไม่ใช่ใครก็เรียนได้ ฉะนั้นความ ภาคภูมิใจนี้ มันจึงฝังอยู่ในใจมีรูลึ้ม ยิ่งเวลาไปที่ไหนแล้วเห็นลูกศิษย์ มีงานมีการทำ โดยเอาวิชาชีพเครื่องถมไปสร้างสรรค์ออกมาเป็นงาน ชนิดอื่น ๆ ผมคิดว่ามันคุ้มค่าที่สุดแล้วสำหรับชีวิตการเป็นครู”

แม้จะมีจำนวนนักเรียนน้อยลง แต่วิทยาลัยศิลปหัตถกรรม นครศรีธรรมราชก็ยังเข้มข้น เรื่องการสอนทำเครื่องถม

The number of students of niello art may be declining, but the Nakhon Si Thammarat College of Arts and Crafts continues to give top priority to the programme.

ในช่วงโม่งปฏิบัติ นักเรียนแต่ละคนต่างนั่งประจำอยู่กับโต๊ะ มีชิ้นงานพร้อมทั้ง เครื่องมือวางอยู่ข้างๆ บ้างทำแหวน บ้างทำกำไล บ้างทำต่างหู บ้างทำถมประดับ ด้ามกริช บ้างนำเครื่องถมไปตกแต่งกระเป๋าย่านลิภา ดิไซน์นั้นหลากหลาย แตกต่างกันออกไป ครูสุนทรบอกว่า การเรียนศิลปะ สำคัญคือต้องให้อิสระทาง ความคิด ผลงานจึงจะออกมาดี ครูไม่เคยเบื่อกับที่จะเดินเวียนไปตามโต๊ะของ นักเรียนเพื่อสอนทักษะและเทคนิควิธีในการทำเครื่องถมอย่างเมตตา

